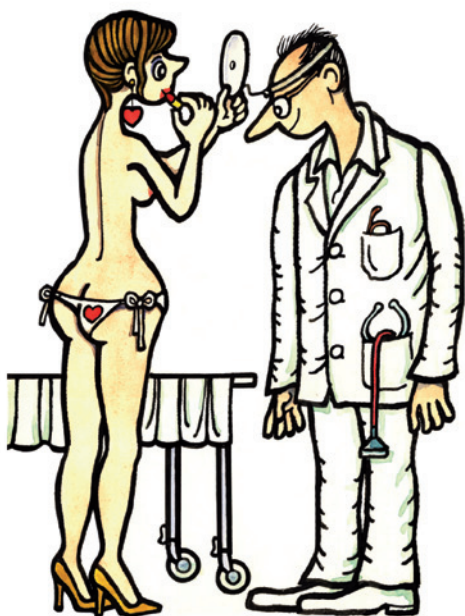


Svatopluk Káš

Z Aeskulapovy páté kapsy



Upozornění

Všechna práva vyhrazena.

Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Galén
Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5

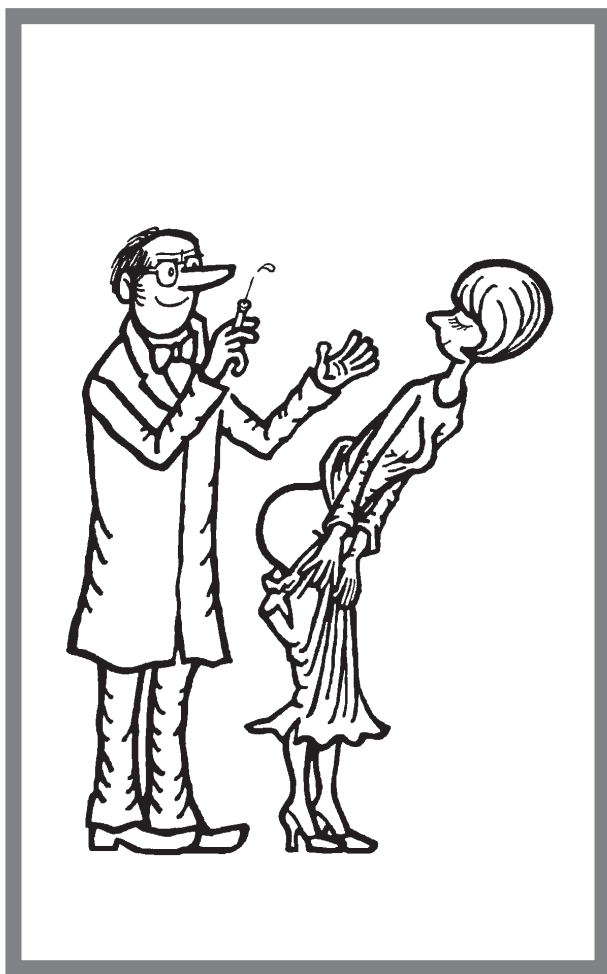
www.galen.cz

© Galén, 2011

Svatopluk Káš

Z Aeskulapovy páté kapsy





Svatopluk Káš

**Z Aeskulapovy
páté kapsy**



Svatopluk Káš

Z Aeskulapovy páté kapsy

První vydání v elektronické verzi
Anekdoty a historky z medicínského prostředí
sebral, upravil a sbírku uspořádal MUDr. Svatoopluk Káš
Ilustrace Jiří Winter-Neprakta
Vydalo nakladatelství Galén, Na Bělidle 34, 150 00 Praha 5
Editor PhDr. Lubomír Houdek
Šéfredaktorka PhDr. Soňa Dernerová
Odpovědná redaktorka Mgr. Alena Regalová
Grafická úprava Ivan Kincl
Sazba Petra Veverková, Galén
G 291021


www.galen.cz

© Galén, 2011
Illustrations © Jiří Winter-Neprakta, 2011

ISBN 978-80-7262-792-9 (PDF)
ISBN 978-80-7262-793-6 (PDF pro čtečky)

Obsah

Úvod	7
HISTORIE LÉKAŘSTVÍ.....	9
OBORY TEORETICKÉ.....	11
Biologie	11
Lékařská fyzika a chemie.....	15
Anatomie	22
Histologie a embryologie.....	30
Fyziologie	34
Farmakologie.....	38
Mikrobiologie	41
Patologická fyziologie	45
Patologická anatomie a soudní lékařství	48
Hygiena	57
OBORY KONZERVATIVNÍ.....	61
Interna.....	61
Pediatrie.....	110
Neurologie	123
Psychiatrie.....	180
Dermatologie	208

OBORY CHIRURGICKÉ.....	219
Chirurgie obecná.....	219
Ostatní obory chirurgické.....	244
(neurochirurgie, anesteziologie, urologie, ortopedie)	
Gynekologie a porodnictví.....	270
Oční lékařství.....	282
Ušní, nosní a krční lékařství.....	296
Zubní lékařství.....	306

PRAKTIČTÍ LÉKAŘI A MEDICÍNA ÚŘEDNÍ

A VOJENSKÁ.....	319
-----------------	-----

Jmenný rejstřík.....	341
----------------------	-----

ÚVOD

Když jsem dopsal a nakladatelství Galén vydalo čtyřdílnou antologii *Z Aeskulapovy první, druhé, třetí a čtvrté kapsy*, domníval jsem se, že už zásoba mých historek vhodných pro knižní vydání je vyčerpána.

Ale kdepak! Objevil jsem ve svém archivu ještě desky s nápisem *Historiae prohibita*e, kam jsem ukládal jednotlivé historky, které nemohly za předchozího komunistického režimu spatřit světlo světa. Získal jsem je většinou při nějakých lékařských setkáních či sjezdech, nejednou s podotknutím: »Tyhle můžeš uveřejnit, až to praskne« a podobně. Měl jsem je připravené pro knížku, ale na celou knížku jich bylo přece jen málo a některé za tu dobu již ztratily aktuálnost. Vybral jsem z nich ty lepší a ty teď tvoří součást této knihy (jsou označeny pruhem na levém okraji textu).

Druhou část, tu podstatně větší, tvoří některé historky, které jsem měl již připravené do dřívějších čtyř dílů, ale tam jsem je nezařadil, protože jsem měl pocit, že by jich tam bylo o jednotlivých lékařích příliš mnoho najednou. No a nyní – s odstupem času – jsem některé příběhy o pánech Hennerovi, Brdlíkovi, Mathonovi, Borovanském, Vondráčkovi a jiných trochu upravil a zařadil sem.

Třetí, nejpodstatnější část knihy tvoří historky nové, které mi během těch posledních let dodali další a další přispěvatelé. Těch bylo mnoho. Například paní primářka oftalmologie MUDr. Vlasta Doležalová z Mariánských Lázní, autorka roztomilých knížek z oblasti očního lékařství (*Úsměvné historky ze zákoutí očního lékařství a Další úsměvné historky ze zákoutí očního*

lékařství) mi je poslala se svolením, že z nich mohu použít, co uznám za vhodné. Využil jsem její nabídky a vybral z nich několik těch, které se týkají jí samé, trochu jsem je upravil a převedl do třetí osoby. Větší soubor historek mi dodali profesor Zdeněk Mraček z plzeňské neurochirurgické kliniky, profesor nukleární fyziky Zdeněk Dienstbier, hradecký farmakolog, nyní již zesnulý profesor Ivo Hais, pražský endokrinolog profesor Luboslav Stárka, brněnský dětský ortoped Zdeněk Saibert, pražská neuroložka Blanka Žižková, pražský profesor gynekologie Antonín Doležal či můj dlouholetý spolupracovník, olomoucký profesor Milan Slavětínský, také již zesnulý, a jiní a jiní... Všem těm, kteří mi dodali třeba jen jednu historku, zde srdečně děkuji, nemůžu je všechny jmenovitě uvádět.

A řadu těchto příběhů jsem zažil sám či byl jejich svědkem.

Doufám, že čtenáři přijmou i tuto *Pátou kapsu* stejně laskavě jako ty předchozí.

S. K.

HISTORIE LÉKAŘSTVÍ

Historik medicíny

Profesor MUDr. a PhDr. Sajner, původně farmakolog, později historik medicíny, byl jednou za hluboké komunistické totality povolán na výbor všemocné strany. A zde mu soudruzi vytýkali, že chodí do kostela - měli přesné informace - v neděli je buď v dominikánském kostele sv. Michala, nebo u augustiniánů u sv. Tomáše a nebo v minoritském kostele sv. Jana. »Toto, soudruhu profesore, svědčí o nemarxistickém nazírání na svět, a to je u učitele a vychovatele naší mládeže velmi nevhodné chování, jež zavdává špatný příklad.«

Profesor Sajner, hluboce věřící, návštěvu kostelů nijak nepopíral. »Samozřejmě, pánové (používal zásadně toto oslovení, nikoliv »soudruzi«), chodím do brněnských kostelů. Vždyť tam máme nádherne umělecko-historické poklady, které nejsou jinde běžně k vidění. U sv. Michala je například raně středověká křížová chodba s žebrovou klenbou, to je něco úžasného, nebo u minoritů jsou nástěnné gotické pašijové malby z přelomu 15. a 16. století, no a u sv. Tomáše, tam je přece na hlavním oltáři obraz od Maulbertsche a pak je tam i stará parléřovská Pieta. Pánové, nad tím se musí srdce každého kunsthistorika zaradovat. Jestli to neznáte a ještě jste to neviděli, já vás tam kdykoliv s radostí provedu.«

Členové výboru ztuhli. Pozvání na prohlídku se rozpačitě vyhnuli. Návštěvy kostelů raději přešli,

konečně historik umění může mít takové zájmy, a aby to neprošlo jen tak, tak mu aspoň vytkli tu »nesoudružskost«.

Tres faciunt collegium

Na přednášky z hodegetiky a dějin lékařství chodívali a stále chodí medici ve velmi řídkém počtu. Předmět se vykládal obvykle na začátku studia a studenti měli zájem naučit se co nejdříve medicínu. Nějaké dějiny, to bylo spíš pro středoškoláky. A tak zájem o tyto přednášky rychle upadal.

Profesor MUDr. Ondřej Schrutz, první profesor tohoto předmětu na pražské lékařské fakultě, zahajoval někdy své přednášky v budově ústavu v Celetné ulici č. 26 takto: »Bůh, vy a já jsme tři, tres faciunt collegium, tak tedy začneme.«

(Čtvrtým účastníkem byl někdy černý kocour.)

OBORY TEORETICKÉ

BIOLOGIE

Hrdý student

Krátce po první světové válce skládal rigorózní zkoušku z biologie u profesora Vejvodského sebevědomý student MUC. Rudolf Kudrnáč, pozdější oblíbený náchodský lékař.

Profesor František Vejvodský, vynikající zoolog, jeden z předních zastánců Darwinovy teorie, položil studentovi trochu archaickým způsobem první otázku: »Pane Kudrnáči Rudolfe, k čemu slouží orgány rozplodzovací?«

Student se moc nerozmýšlel a hrdě prohlásil: »Ku ozdobě.«

Prorocká slova

Dne 15. března 1939 obsadila německá vojska zbytek území okleštěné republiky a byl zde vyhlášen Protektorát Čechy a Morava. V první přednášce studentům medicíny po okupaci komentoval profesor biologie pražské lékařské fakulty MUDr. Jan Bělehrádek tuto neblahou událost nezapomenutelnými větami: »Ať se děje cokoli, zachovejte si svobodnou mysl. Všechno vám mohou vzít, ale svobodnou mysl vám nikdo vzít nemůže, pokud si ji sami nenecháte vzít.«

A profesor Bělehrádek se také podle svých slov řídil. Zapojil se za okupace do protiněmeckého odboje, byl zatčen a vězněn a po komunistickém ovládnutí země, než aby přísluhoval novému režimu, odešel do emigrace.

Poválečné nadšení

Po skončení války a odsunu Němců panovalo u nás velké poválečné nadšení.

Po okupaci se znovu otevřely na šest let zavřené vysoké školy. 19. července 1945 byla v atriu právnické fakulty velká manifestace. Všechny ochozy byly přecpány studenty, kteří museli přerušit studia, nebo na ně nemohli vůbec nastoupit.

Rektor univerzity profesor biologie MUDr. Jan Bělehrádek, který byl za války v koncentračním táboře, mluvil o solidaritě studentstva a univerzity s českým národem.

Řekl mimo jiné: »Neboť i my jsme lid, a ač naše poslání je dáno spíše kvalitou než kvantitou, dovedeme, když je toho potřeba, ukázat, že i my jsme kvantita...«

Pak se šlo v dlouhém průvodu do pobožené vysocanské Kolbenky, kde se odstraňovaly sutiny po bombardování. První kolečko odvezl sám pan profesor Bělehrádek.

Kde ty tehdejší ideály zůstaly?

Politické interview profesora Bělehrádka

Krátce po válce byl rektor Karlovy univerzity profesor MUDr. Jan Bělehrádek jmenován členem přípravné mírové konference v Londýně.

Jakmile se to dozvěděl tisk, navštívil pana profesora čilý redaktor a požádal Jeho Magnificenci o rozhovor. A hned se dotazoval, jaké plány má rektor naší slavné almae matris pro Londýn.

»Pane redaktore, pokud půjde vše podle očekávání, poletíme v pondělí. Ráno budu ještě snídat v Praze, zvracet budu nad Německem a obědvat budu již v Londýně. No a pak uvidíme, co bude dál,« ukončil Bělehrádek s vlídným úsměvem interview.

Poválečná velkorysost

Profesor biologie MUDr. Bohuslav Sekla jezdíval za války – jinak to nebylo možné – všude na motocyklu. Na motocyklu jezdíval i jako soudní znalec k soudům.

Po válce mu kdosi vytkl, že se pro pana profesora a soudního znalce jaksi nehodí, aby jezdil na motorce, že by se slušelo opatřit si auto.

Sekla se nechal zviklat, a tak si podal žádost o přidělení automobilu.

Nevyhověno.

Podal si žádost znovu.

Opět marně.

A tak nakonec napsal širokou a podrobnou suppliku k Fondu národní obnovy, který ta auta z německých konfiskátů obhospodařoval, v níž žádal o přidělení automobilu, a doložil to tím, že je soudní znalec a profesor lékařské fakulty Karlovy univerzity, že bydlí daleko, a nakonec jako hlavní důvod uvedl, že s posluchači pořádá vědecké exkurze, a proto auto nutně potřebuje.

Do týdne mu bylo vyhověno. Dostal úřední přípis, kde bylo uvedeno, že se profesoru Seklovi na jeho žádost přiděluje autobus pro 28 lidí.

Dokumentární film

Básník a esejista MUDr. Miroslav Holub, jinak vědecký pracovník ČSAV, biolog a imunolog, byl požádán filmaři o spolupráci, protože chtěli natočit dokumentární snímek na téma »jak se dělá věda«.

Holub souhlasil, i když byl trochu skeptický. Ukázal filmařům svou laboratoř. Ti však posmutněli, laboratoř byla podle nich příliš střízlivá. Nebylo zde žádné ohniště s retortami, žádné křivule, kde by bublaly a kypěly barevné tekutiny, myši jako laboratorní zvířata se jim zdály jako filmové hvězdy malé a nevábivé. A když jim Holub navrhl, že by mohl předvést detailní záběr, jak

dává myším injekce, ani to se jim nezdálo zajímavé, prý to nemá žádnou dramatickou náplň.

Pak však jeden ze zvědavých filmařů nadzdvihl víko klece, kde byly myši chovány, a ty se hned rozutekly po laboratoři. Nastala veliká honička. Kameraman v tom zmatku převrhl hořící plynový kahan, ten zapálil nějaké pokusné protokoly na stole a při hašení tohoto malého požáru kdosi převrátil stojan se zkumavkami a po stole se rozléval fialový roztok hematoxylinu.

»To je ono!« vykřikl nadšeně kameraman.

»Takhle to má konečně šťávu,« přisvědčoval spokojeně režisér, »tak ještě jednou, a sjedeme to naostro!«

A byl velmi zklamán, když vědečtí pracovníci reprízu dramatické scény odmítli a filmaře zdvořile vyprovodili z laboratoře.

Rychlé šíření zpráv

V přednášce z biologie na brněnské Lékařské fakultě Masarykovy univerzity přednášel profesor o instinktech živočichů a přitom uváděl i dobu páření jednotlivých živočišných druhů. A mezi příklady uvedl, že majka se páří v květnu.

Jakmile to dopověděl, ozval se v posluchárně smích. Mezi posluchači seděla i jedna velmi oblíbená medička Marie, které všichni kolegové říkali Majka.

A hned druhý den při přednášce z anatomie odbočil jiný profesor trochu od svého tématu a zmínil se o způsobech přednášení. Uvedl, že se dokonce našel profesor teoretického předmětu, který by chtěl Mariin sexuální život omezovat na jediný měsíc v roce. Posluchárnou opět zaburácel smích, tentokrát ještě mnohem bouřlivější a následovaný potleskem.

LÉKAŘSKÁ FYZIKA A CHEMIE

Kontrola občanských průkazů na vodě

Po napuštění Slapské přehrady se dalo na Živohošti plavat přes širokou vodní plochu na protější břeh, kde byly strmé skály. Motorovým člunům sem byl přístup zakázán. Říční policie zde ale často pronásledovala i plavce, protože došlo k nejedné nehodě, když se plavci připlətli ke kolům velkých i menších parníků nebo i k motorům, které používaly hausbóty.

Profesor MUDr. Zdeněk Dienstbier, bývalý přednosta Ústavu nukleární medicíny, si v přehradní nádrži rád zaplavával. Jednou byl přistižen posádkou policejního člunu uprostřed jezera, na každou stranu to bylo asi 250 metrů.

Musel vyslechnout přísné poučení o nebezpečí úrazu. Nakonec ho rozesmálo, když mladý člen VB skončil konstatováním, že hříšník zaplatí pokutu.

»Nemám čím,« odpověděl pan profesor.

»Tak mi dejte občanský průkaz,« reagoval na to strážník automaticky, jak byl zvyklý na silnici.

»Pane strážníku, do vody s sebou obvykle občanku neberu.«

»Tak plavte na břeh,« odvětil nevrle muž zákona, »já pojedu za vámi.«

A pan profesor plaval, strážník ve svém motorovém člunu za ním. Dienstbier doplaval na břeh a oba šli asi 50 metrů k chatě, kde profesor sídlil.

Oba během cesty přešel vztek, strážník si v chatě dal panáka, a skončilo to bez pokuty...

Zlodějský srnec

Profesor MUDr. Zdeněk Dienstbier, profesor nukleární medicíny a dlouholetý předseda Ligy proti rakovině, byl pro své mimořádné zásluhy o myslivost přijat po slavnostním ceremoniálu do Klubu mysliveckých kmetů.

Byl členem mysliveckého sdružení na Sedlčansku. Zde je krásná členitá krajina, která zvláště dříve oplývala množstvím drobné zvěře, hlavně bažantů a zajíců. Při lovu musela být vždy nutná zvýšená opatrnost.

Jednou se stalo, že jeden z jeho kolegů, poněkud obéznější, si při honu potřeboval ulevit. Opřel brokovnici v jehličnatém lese o strom a odskočil si za keříček. Kolega Dienstbier stál kousek vedle.

Svým počínáním však onen myslivec vyrušil v houští zalehnutého srnce. Ten v panice vyběhl a zachytil parůžkem o řemen brokovnice.

A teď neběžel jen vylekaný srnec, ale srnec s brokovnicí, a za ním nedostatečně ustrojený nešťastný lovec, který zoufale volal: »Neblbni, je nabitá!«

Naštěstí v hustém lese se puška o něco zachytila a srnec ji shodil z paroží.

Ale zřejmě to nebylo po úpěnlivých výzvách toho myslivce.

No, nakonec...

Profesor lékařské chemie a vládce II. ústavu lékařské chemie (1948–1959) pražské LF UK MUDr. Antonín Felix Richter potkal kdysi mladého demonstrátora fyziologického ústavu, pozdějšího profesora gynekologie a porodnictví MUDr. Antonína Doležala.

»Kolego, slyšel jsem, že váš doktor Poupa byl jmenován docentem, je to pravda?«

»Ano, pane profesore, asi před měsícem.«

»Prosím vás, nepovídejte. A na které fakultě?« divil se Richter.

»Na pediatrické,« informoval ho Doležal.

Richter se na chvíli zamyslel a pak pomalu řekl: »No, nakonec je to také vysoká škola.«

Různé prostředky na pocení

Jedna studentka medicíny přišla na zkoušku z lékařské chemie k profesoru Richterovi. Zkouška to byla obávaná, se značným procentem propadajících, a tak není divu, že i medička byla poněkud znervóznělá.

Pan profesor chtěl vědět něco o chemii salicylátů. Studentka něco věděla, ale nebylo toho moc. Pak pan profesor chtěl vědět, nač se používají.

Posluchačka věděla, že na pocení.

»A jaké ještě jiné léky máme na pocení?« přešel Richter k jinému úseku.

Slečna si vzpomněla na aspirin.

»To je přece také salicylát. Něco jiného.«

Tak slečna přinutila své mozkové závitky k dalšímu úsilí a vybavila si pilocarpin.

»Dobře, ale ještě něco.« Pan profesor byl neodbytný.

Medička to tedy zkoušela s horkým čajem, se zábaly a jinými prostředky známými ještě z dětství.

»Ne, já myslím na jednu organickou látku, typickou, pochází z tropů.«

Ale slečna už vyčerpala vše, co věděla.

»No přece chinin! To byste měla vědět!«

Nakonec z toho byla slabě dostatečná, a pak studentka, celá zdecimovaná, vypadla na chodbu. Tady si ulevila kolegům, čekajícím na zkoušku: »Chtěl na mně něco na pocení. Já věděla něco, co je nejspolehlivější, ale co-pak jsem mu to mohla říct?«

»Co je ještě na pocení? A proč jsi to neřekla?« naléhali zvědavě kolegové.

»Nejspolehlivější prostředek na pocení je jít k Richterovi na rígo.« A utírala se kapesníkem na všech přístupných místech.

Ideální den

Bylo překrásné horké červnové odpoledne. V laboratořích Ústavu lékařské chemie probíhala právě chemická praktika studentů prvního ročníku. Medikům a medicám vykládal asistent MUDr. et RNDr. Milan Jirka základy chemické analýzy moči. Pracovní elán v tomto počásku chyběl.

Vtom přišel do laboratoře sám velký Antonín Felix Richter. Obrátil se k asistentu Jirkovi: »To máme dnes krásný den, že pane asistente!«

»Ano prosím, pane profesore, velmi krásný.«

»Krásný, ano velmi krásný,« pokračoval Richter, »úplně ideální pro chemickou analýzu moči.«

Richter a Duchoň

Antonín Felix Richter byl klasický univerzitní profesor. Studenti se ho báli a měli před ním velký respekt. Stále zkoušel i své asistenty, což je uvádělo do rozpaků.

Jeho asistent, později zástupce a nakonec jeho nástupce ve vedení chemického ústavu profesor MUDr. Jiří Duchoň vyprávěl, jak šli třeba vedle sebe po ulici a pan profesor se zeptal: »Poslyšte, mladý muži, jak byste rozlišil od sebe tyhle ty dvě látky?« A když to Duchoň nevěděl, tak profesor řekl: »To jste můj asistent, a tohle nevíte? To je skandál, styďte se.«

Tehdejšímu asistentovi později otrnulo, a když mu zase Richter položil podobnou otázku a vyhuboval mu, že to jako jeho asistent neví, odpovídal Duchoň: »To nevím, pane profesore, ale jaký je rozdíl mezi tou a tou kyselinou?«

Richter se zarazil a jen se zmohl na slova: »No toto..., no toto.«

Duchoň z úcty k starému panu profesorovi už mlčel, ale moc se mu chtělo říct: »Tohle nevíte? A to jste můj profesor?«

Vzpomínky po letech

A. F. Richterovi za těch téměř šedesát let, co učil, prošlo rukama několik tisíc studentů. Říkával: »To je nebezpečné. Když teď navštívím nějakého lékaře, často mi dá najevo, že mě zná. A tak začnu nenápadně sondovat, zda u nás na fakultě studoval a zda jsem ho náhodou nezkoušel. Když řekne že ano, tak se nejistě zeptám, jak to dopadlo, jestli jsem nebyl při zkoušce moc zlý. Naštěstí většinou říkají, že ne, že jsem byl hodný, a některý se pochlubí i jedničkou.«

A co se mu také stává: potká medika, pamatuje si jeho tvář, někdy dokonce i jméno, ale nedokáže ho časově zařadit. Tak se například zeptá, zda bude letos už končit, ale on mu k jeho překvapení udiveně vysvětlí: »Pane profesore, já už jsem pět let primářem na jedné pražské klinice.«

Ironie osudu

Profesor lékařské chemie MUDr. Jiří Duchoň se dostal v roce 1967 na stipendijní studijní pobyt do USA. Po půl roce mohla za ním přijet do Ameriky i manželka. Dceru tehdejší režim nepustil, chtěli mít záruku, že se vrátí.

Vrátili se v roce 1968, těsně před invazí sovětských vojsk do Československa. Hlavním důvodem návratu byla právě ta dcera.

Uplynulo dvanáct let. Když dcera v r. 1980 dostudovala, odešla sama na Západ. A profesor Duchoň z toho měl velký průšvih. Byl vyslýchán, jak to, že mu dcera ilegálně odešla, má přece odpovídat za výuku socialistické mládeže, a přitom sám nedokáže vychovat v socialistickém duchu ani vlastní dceru. A dokonce při výslechu mu bylo i naznačeno, že když byl dříve u těch imperialistů, kdo ví, jaké možná dostal úkoly.

A stal se ještě podezřelejším než dřív. Ve funkci však zůstal, neměli nikoho vhodnějšího jako náhradu.

Vzal to dialekticky

V dobách komunismu bylo na všech vysokých školách povinné tzv. politické školení pro nestraníky. Mezi ty patřil i profesor lékařské chemie MUDr. Jiří Duchoň. Ten při nich často pronášel velmi neortodoxní poznámky, což přivádělo přednášející lektory nejednou do úzkých.

Jednou při takovém školení o marxisticko-leninských teoriích se dostal jeden z posluchačů, dr. Čechák, až k pověstné Cimrmanově dialektické smyčce. Na to hned navázal profesor Duchoň velmi dialektickým výkladem o velrybě břichosířaté. A dr. Čechák oponoval úvahou o medoježu kapuském.

Lektor marxismu-leninismu, který to školení měl vést, samozřejmě vůbec nechápal, o čem je řeč, jak to souvisí s marxismem, a legraci nepochopil. Byla to však diskuse, mohl to nahlásit jako živou diskusi, a všichni byli spokojeni.

Gentleman každým coulem

Profesor lékařské chemie a přednosta II. ústavu lékařské chemie (1959–1970) pražské LF UK, MUDr. et MVDr. Jan Šula, nástupce legendárního Antonína Felixe Richtera, byl klasický typ anglického gentlemana. Jeho chování by se dalo vždy charakterizovat jako nadmíru slušné a zdvořilé.

Klasické to bylo i při rigorózních zkouškách mediků a medicek. Když někdy byly znalosti studenta tak slabé, že bylo nutné jej nechat propadnout – to se však nestávalo příliš často, spíše to bylo výjimečné – hovořil k neúspěšnému kandidátovi takto: »Ach bože, pane kolego, vždyť vy nic neumíte, to je neštěstí, co budeme dělat? Je mi to hrozně líto, ale budete mě muset omluvit, já vás budu nucen, ač opravdu nerad, nenechat dneska projít.«

A student byl někdy tak rozlítostněn, že si svatosvatě umiňoval, že příště se to už určitě naučí, aby pana profesora nezarmoutil.

Zemědělská brigáda

Na schůzi katedry lékařské chemie na pražské lékařské fakultě se jeden kolega, který se vrátil z kratší brigády v socialistickém zemědělství, chlubil, jak zde všichni obětavě pracovali. Že pracovali na různých místech, že bez nich by se socialismus snad ani neobešel, jak pořád chodili na to pole, na to pole...

Tu se z lavic ozval sytý hlas docenta RNDr. et PhMr. Jaroslava Prokeše z Káclova ústavu: »a na to pole podle skal zelený mužík zatleskal.«

Celá katedra vypukla v smích, jenom ten kolega-brigádník se strašně urazil, že pan docent Prokeš zlehčuje jeho budovatelské zásluhy.

Přísná examinátorka

Mladý student František Brzobohatý, pozdější primář dětského oddělení nemocnice v Kolíně, nechodil v prvním ročníku příliš nadšeně na přednášky z organické chemie.

Pak přišel zápočet u profesorky RNDr. Jarmily Večerkové. A hned první otázku nezodpověděl pro examinátorku dostatečně. Ta si ho ani nepamatovala z přednášek – pochopitelně, protože se na nich vyskytoval zřídka – a chtěla ho vyhodit. Ale další otázku zodpověděl docela uspokojivě, a tak ho zkoušela dál a dál, prakticky z celé odpřednášené organické chemie, celkem několik hodin. Nakonec mu to dala za tři minus a zapsala to do protokolu. A byl v černé knize.

Celé další semestry, když se prováděla namátkově prezence, byl Brzobohatý vždy čten. Samozřejmě s tím počítal, a tak na přednášky chodil pilně.

Rigorózní zkoušku z celé chemie skládal u profesora MUDr. Ing. Karla Kácla. Uměl výtečně a také výtečnou dostal. Přisedící dr. Večerková mu po zkoušce řekla: »Tak vidíte, že ta pilná docházka byla k něčemu.«

ANATOMIE

Pan Kutina

U starého profesora anatomie na pražské lékařské fakultě MUDr. Jana Janošíka sloužil věrně podúředník pan Kutina. Za dlouhá léta služeb při přednáškách i při zkouškách se naučil anatomii tak dobře, že nejen při rigorózech napovídal, nýbrž i pořádal hojně navštěvované přípravné kursy k rigorózu z nauky o kostech.

Měl výtečné mnemotechniky, které později převzali jeho nástupci. Jeho figle a triky tu a tam působily některým medicám rozpaky svou nenuceností, pan Kutina používal totiž jako východiska k orientaci zadní část těla.

Medičkami, kterých bylo tenkrát ještě málo, do jisté míry pohrdal a dával to najevo tím, že jim jenom vykal, kdežto medikům onikal.

Jednou při jeho kursu jedna ze studentek špatně reprodukovala postavení jedné kosti v těle. Pana Kutinu to dohrálo, zapomněl na svůj princip a děvčeti zao-nikal: »Každej pořádněj člověk má zadnici vzadu, jenom voni, huso jedna, ji chtějí mít furt napřed!«

Toto vyznamenání závidělo medicce ženské pohlaví celého ročníku.

Člověčí mozek

Ospalé odpoledne. Profesor anatomie MUDr. Jan Janošík právě přednášel. V zadních lavicích klímali medici, za Janošikovými zády klímal i asistent MUDr. Ladislav Borovanský. Klímal, ale byl stále připraven uposlechnout rozkazu svého představeného.

Vtom Janošík přikázal: »Pane asistente, přineste mozek!«

Borovanský se ozval: »Prosím lidský, pane profesore?«

Janošík se zamračil, odkašlal si a zahučel: »Ne, člověčí!«

Přednáška skončila. Po ní pak měl pan profesor, za svého obvyklého odkašlávání, takovouto řeč ke svému asistentovi: »Pamatujte si, pane asistente, že mozek má jen člověk. Lidstvo nemá a nemůže mít mozek. Lidstvo je pitomé.«

Věc Makropulos

Při prvních zkouškách z anatomie po druhé světové válce v roce 1945 byl profesor MUDr. Ladislav Borovanský značně překvapen, když mezi kandidáty spatřil i starší studentku, tak ve věku kolem 50 let, která se odvážně přihlásila k anatomickému klání. Jeho údiv ještě vzrostl, když z protokolu poznal, že poslední rigorózní zkoušky z biologie a lékařské fyziky složila studentka s prospěchem dostatečným v roce 1919. Vzhledem k dlouhé pauze mezi biologií a fyzikou a anatomii nečekal Borovanský v jejích vědomostech žádné zázraky. Jeho tušení se potvrdilo.

Nakonec napsal tu dostatečnou a propustil kandidátku s otcovskou připomínkou: »No, slečno, co vám mám říci. Dnes je těžká doba, musíme si pomáhat, tož já jsem vás tak i zkoušel. Ale v zájmu medicíny a hlavně v zájmu vašich případných budoucích pacientů bylo by si přát, abyste s dalším předmětem prvního rigoróza počkala, až bude nová válka.«

Vývojový atavismus

MUDr. Ladislav Borovanský, ještě jako mladý docent u profesora MUDr. Karla Weignera, mnoho přednášek neměl. Ty obstaral převážně pan profesor, na Borovanského zbývaly jen svaly. Ale i v těch si vyhrál.

Jednou přednášel o mimickém svalstvu. Došlo i na svaly ucha. Zmínil se o tom, že kdysi bývaly ušní svaly tři – kraniální, dorsální a kaudální, ty však v pozdějším vývoji regredovaly, takže u lidí jsou nyní uši obvykle prakticky nehybné.

»Umí snad někdo z pánů hýbat ušima?« obrátil se do auditoria.

Přihlásil se student Holík, pozdější primář rentgenologického oddělení v Motole.

»Hm, tak nám zahýbejte,« řekl sonorním hlasem Borovanský.

»Kterým, pane docente?«

U přednášejícího se objevil na tváři udivený výraz, pak procedil: »Pravým.«

MUC. Holík vzorně zahýbal pravým uchem.

»Levým!« zněl další příkaz pana docenta.

MUC. Holík zahýbal levým.

»Oběma!«

I zde bylo vyhověno.

»Vidíte,« ozval se pateticky přednášející, »zde je klasická ukázka vývojového atavismu, ustrnutí na nižším vývojovém stupni.«

A MUC. Holík si řekl, že už se žádnému profesorovi k žádné demonstraci nepřihlásí.

Další ze zkoušek u profesora Borovanského

K profesoru Borovanskému se dostavila ke zkoušce velmi špatně připravená studentka. Dostala otázku z gast-

rointestinálního ústrojí. Moc jí to nešlo, zvláště plavala v délce zaživací trubice.

»Jak je dlouhé, slečno, takové rektum?«

Slečna váhala. Nakonec se odvážíla: »Tak asi 5 centimetrů.«

Borovanský se obrátil k přisedícímu a suše utrousil: »To tak leda u trpaslíka.«

Politický komentář profesora Borovanského

Po nástupu Hitlera k moci byly v Německé říši vyhlášeny tak zvané norimberské rasové zákony a současně s tím bylo zahájeno i vyvlastňování a pronásledování neárijců.

Když se informace o těchto zákonech dostaly do Československa, komentoval to ve své přednášce profesor Borovanský:

»To je nesmysl. V důsledku staleté migrace obyvatelstva tak zvaná čistá rasa vůbec neexistuje. Když se to tak vezme, jsme všichni víceméně voříškové.«

Axiom

Při rigorózní zkoušce z anatomie položil examinátor profesor Borovanský medičce otázku, co ví o uteru (uterus je latinsky děloha).

Studentka byla nervózní, nedokázala se pořádně soustředit, nastalo u ní jakési krátké spojení, popletla si pojmy a začala vykládat o ureteru (ureter je latinsky močovod).

Borovanský chvílku poslouchal, pak zavrtěl hlavou a dodal sarkasticky: »Slečno, je sice hezké, jsou-li dívky v těchto věcech ještě nevinné, v nynější době je to již nesmírně vzácné, ale medička v tom musí mít naprosto jasno.«

Nechte dědečka!

Profesor Borovanský vypadal od mládí starší, než byl ve skutečnosti. Později, když mu zbělely vlasy, vypadal jako starý dědeček, přestože byl zcela čilý, a to nejen duševně, ale i tělesně. Na svých pětapadesát však rozhodně nevypadal.

Měl jednu zvláštnost. Drobné mince nosíval v kapse u kalhot, nikoliv v peněžence.

Jednou jich měl v kapse velké množství a kapsa se pod jejich vahou protrhla. A bylo to zrovna na křižovatce s tramvajovým provozem. Peníze se rozsypaly po dlažbě i mezi koleje. Pan profesor byl muž velmi systematický, začal je sbírat a dávat do druhé kapsy. Trvalo to chvíli a tramvajový provoz byl pochopitelně ze všech stran zablokován.

Řidiči zvonili, ale pan profesor se nenechal vyrušit a sbíral klidně dál.

Ze své kukaně vyběhl strážník (tehdy stáli ještě na některých křižovatkách v takových vyvýšených kukaních) a volal:

»Dědečku, prosím vás, to přece nejde. Nemůžete tady takhle omezovat dopravu, tu křižovátku musíte uvolnit.«

Dědečka se však zastali lidé na refýži na rohu křižovátky:

»Jen toho dědečka nechte, ať si ty svoje penízky posbírání. Kdoví jakou má penzi, třeba je mu každá koruna dobrá.«

Z výroků profesora Čiháka

Profesor anatomie pražské lékařské fakulty MUDr. Radomír Čihák byl malé postavy, ale byl to přísný a náročný učitel. Medici si některé jeho výroky zapisovali, a ty pak kolovaly ještě dlouho po Anatomickém ústavu i po celé fakultě:

Profesor Čihák přicházel na své ranní přednášky dosti často pozdě, někdy i o desítky minut. V té době

byla účast studentů na přednáškách povinná a kontrolovala se, někdy pravidelně, někdy namátkově. Po jednom takovém svém pozdním příchodu do přednáškové síně se profesor postavil před posluchače a prohlásil: »Kdo přišel po mně, přišel pozdě!«

Jednou se o něčem nedohodl se studijním vedoucím kroužku. Na konci sporu prohlásil: »Nerad vedu se studenty válku, ale upozorňuji vás, že když už ji vedu, tak ji obvykle vyhrávám.«

Kdo toho litoval

MUDr. Miloš Grim, profesor anatomie a přednosta Anatomického ústavu I. LF UK, byl od svého prvního styku s anatomií jako medik prvního ročníku tímto oborem uchvácen, rozhodl se pro něj a nikdy svého rozhodnutí nelitoval.

Zato jeho mamince to bylo trochu líto. Byla by si přála, aby její syn pracoval někde ve skutečné nemocnici a léčil lidi.

A svému potomkovi to dávala, zvláště zprvu, najevo.

Když se jí kdokoliv zeptal, co vlastně její syn dělá, obrátila se na něj a s výčitkou v hlase mu řekla:

»No jen jim, Miloši, řekni, že místo s lidmi pracuješ s krysy.«

Dobré přirovnání

Profesor MUDr. Miloš Grim je při studiu medicíny důsledným zastáncem pitev. Je rozhodně přesvědčen, že různé počítačové simulace, i ty nejlepší, i když mohou zefektivnit studium anatomie, nikdy nemohou pro studenty zcela nahradit skutečnou pitvu.

Kdykoliv se o tomto tématu diskutuje, má po ruce dobré přirovnání:

»Představte si autoškolu a výuku na trenažéru. A kdybyste dostali řidičský průkaz jen na základě několika

hodin strávených na trenažéru, myslíte si, že byste byli dobrými řidiči? Sotva.«

I po smrti?

Normální anatomie se na rozdíl od patologické anatomie nezabývá diagnózou. Přesto je pro studium medicíny základním předmětem. K výuce anatomie pro studenty jsou nezbytnou pomůckou i těla zemřelých k pitvám. Tato těla se většinou obtížně opatřují.

Profesor MUDr. Miloš Grim však rozvinul rozsáhlejší projekt, a tak se mu podařilo tento materiál aspoň v potřebné míře zajistit.

Našli se jedinci, kteří pochopili tuto nutnou potřebu a byli ochotni i případně vyjádřit svou vděčnost medicíně za to, jak jim či jejich blízkým pomohla.

Někdy mohlo hrát roli i to, že pozůstalým ubyly výlohy s pohřbem, o vše se postaral Anatomický ústav.

Profesor Grim má ve svém archivu řadu dopisů od dárců, mezi nimi je i jeden zcela originální, s velmi specifickým požadavkem: »Prosím, aby mě po mé smrti pitvali pouze medicí mužského pohlaví, dotyky žen mi nejsou příjemné.«

První zkušenosti z pitevny

Syn praktické lékařky MUDr. Martiny Malé z pražské polikliniky Pod Mariánkou, začínající student medicíny Petr Malý, se vrátil domů z prvních pitev z Anatomického ústavu.

Matka, vzpomínajíc na své první zkušenosti z pitev při svých medicínských začátcích, se jej zvědavě vyptávala:

»Tak co, Petře, jaké to bylo?«

Postřeh byl dost neobvyklý: »Maminko, ty mrtvolky jsou takové chladné, ale otevřené.«

Co to je »per os«?

Při rigorózní zkoušce z anatomie u hradeckého profesora MUDr. Jana Hromady došla řada i na studenta Jana Mlejnka. Byl to student chytrý, dokonce měl ještě na gymnáziu povinně latinu, a tak mu zkouška z anatomie, kde je plno latinských termínů, nedělala problémy. Hromada spokojeně pokyvoval. Nakonec se ještě zeptal:

»Co znamená v lékařství často používané spojení per os?«

Medik se zamyslel a řekl si: »Os parietale – to je temenní kost, ossa jsou kosti – tak to bude kost. Jiná alternativa ho nenapadla, a tak bodře, rodným hanáckým dialektem odpověděl: »Per os? Tož to je skrz kost.«

Kosti proti podpisu

Hradecký profesor anatomie MUDr. Jan Hromada působil studentům prvního ročníku jednotlivé kosti, aby si je mohli studovat před zápočtem z anatomie. Samozřejmě proti podpisu.

Studenti však s kostmi dělali různá alotria. Z okna koleje či dokonce z oken ústavu je házeli ven před procházející se mladá děvčata. Ta ječela a utíkala pryč k velké radosti studentů.

Jednou však jedna statečnější dívka tu kost sebrala a rychle s ní odcházela.

»Ježíšmarjá,« zaúpěl medik, jenž ji měl půjčenou, »já ji měl proti podpisu!«

A vyběhl za dívkou ven, ale nedostihl ji.

»Co já jen budu dělat?« zhrozil se.

Naštěstí dívka byla milosrdná a po třech dnech ji vrátila.

Hromada a mléčná žláza

Profesor MUDr. Jan Hromada miloval jako většina anatomů i latinský jazyk.

Jednou při výkladu o mléčných žlázách se pomazlil se slovy »mamma«, »mamilla« a podobně, a pak se zmínil, že i tak opěvovaná krása ženských prsů je efemérní.

Jeden z posluchačů se zeptal, co to je efemérní.

Profesor bez dlouhého rozmýšlení zvedl obě ruce s mírně flektovanými prsty před sebe a pak pronesl s lehce lítostivým úsměvem: »Nejdřív je to tak akorát do ruky,« pak se krátce odmlčel a poté tiše pokračoval »a pak už ne.«

HISTOLOGIE A EMBRYOLOGIE

Varování

Pražský profesor histologie a embryologie MUDr. Ota-
kar Srdínko zkoušel při rigorózní zkoušce z histologie
i poznávání mikroskopických preparátů.

Na řadě byl i MUC. Rudolf Kudrnáč.

Profesor elegantním pohybem podal kandidátovi
podnos s anonymními preparáty. MUC. Kudrnáč si stej-
ně elegantním pohybem vybral jeden z nich, byl to pre-
parát z mléčné žlázy. Vsunul preparát do mikroskopu
a prohlížel jej pečlivě. Koukal, koukal, ale nepoznával.

Obětavá demonstrátorka Boženka věděla, o jaký pre-
parát šlo, vždyť je sama panu profesorovi vybírala. A tak
se jí studenta zželelo a pokoušela se MUC. Kudrnáčovi
napovědět markantním ukazováním dotyčného orgá-
nu na svém těle. To bylo od přírody tak uspořádáno,

že o dotyčném orgánu nemohlo u ní být nejmenších pochyb.

Jejích nápadných pohybů si pochopitelně všiml i vždy galantní profesor Srdínko a vzápětí pohrozil urostlé demonstrátorce: »Nenapovídejte takhle, Boženko, nebo dám kandidátovi preparát z vaginy!«

Takovou náповědu ne!

Kdysi při zkoušce z histologie u profesora MUDr. Jana Wolfa to jedné studentce moc nešlo. Vypadalo to tak pravděpodobně na nedostatečnou. Nespokojený profesor jí položil ještě jednu otázku.

Přisedící asistentka, která byla na Histologický a embryologický ústav dosazena z kádrově-politických důvodů, chtěla medičce, o níž věděla, že je členkou strany, pomoci, a tak se pokusila napovídat. Napovídala však tak, že to profesor zaslechl. Zamračil se, obrátil se na ni a pak nevrle zabručel: »Nenapovídejte. Ale když už, tak správně.«

Nebyl tak zlý, jak se říkalo

Profesor histologie na pražské lékařské fakultě MUDr. Jan Wolf byl náročný examinátor. Tato pověst mezi studenty ho předcházela. U rigoróz zkoušel celou histologii, ale i cytologii a embryologii. Bylo opravdu těžké zvládnout na konci semestru všechnu tu látku a najít nějakou oblast, kterou by bylo možno při učení bez rizika vypustit. Někteří studenti před zkouškou celou látku nezvládli a byli z toho, zvláště dívky, velmi nervózní. Někdy bylo snad lepší říci: »Neznám tohle a tohle, přijdu po prázdninách.«

Jedna medička se radila s asistentem Titlbachem, zda na zkoušku jít, či nejít. »Mám to přečtené dost dobře asi z 50 %. Nebo mám říct, že to zatím neumím?«

Titlbach jí poradil: »Jdi na tu zkoušku, ale řekni, že budeš chtít vyzkoušet až po prázdninách.«

Tak tedy šla. Zařídila se podle Titlbachovy rady.

Profesor Wolf jí dal tři otázky. První byl Cortiho orgán. Medička popsala osm typů buněk a tunelů, bylo to správně. Druhá otázka: Meióza. I zde odpovídala správně. Třetí otázka: Vývoj srdce.

»Pane profesore, tohle ještě neznám.«

»Tak nedostatečně...«

Po jejím odchodu řekl profesor Titlbachovi: »Tahle dívka znala z histologie mnohem víc než mnoho jiných.« A do svých poznámek si napsal: »Výtečná studentka.«

Po prázdninách dostala jen otázky z embryologie a dostala výtečnou.

Wolfova paměť

Profesor MUDr. Jan Wolf parkoval se svým malým autem před budovou teoretických ústavů na Albertově.

Jednou v zimě nemohl nastartovat. Opakovaně mačkal startér, ale marně. Přihlízející medicí se postupně usmívali: »To jsme zvědaví, jestli to ten chytrák nastartuje. Vždyť si takhle vytluče baterku!«

Trvalo to dlouho, byla zima, tak nakonec odešli.

Přišlo jaro, léto, zkouška z histologie a embryologie. Profesor Wolf měl báječnou paměť na tváře, medicí už měli horší paměť na histologické preparáty. Jedna nedostatečná za druhou.

Wolf to komentoval: »No, tak ten chytrák to tenkrát nakonec nastartoval, ale vy chytráci jste tu zkoušku tentokrát neudělali.«

Řekyně u Wolfa

Skoro každý kandidát měl ze zkoušky u prof. Wolfa nervy nadranc. Taky »úmrtnost« při rigorózních zkouškách byla u něj relativně vysoká, mnohem vyšší než u druhého examinátora tohoto předmětu profesora MUDr. Zdeňka Frankenbergera.

Jednou přišla na zkoušku posluchačka řecké národnosti. Ještě se ani neposadila naproti Wolfovi a hned řekla: »Doktore, mám strach z tebe.«

Wolf se na ni podíval a řekl: »Tak si sedni. Proč máš strach?«

»Já se učila hodně, ale čeština je těžká. A ty zlý.«

»Víš co? Tak mi pomalu říkej jícen.«

Odříkala téměř vše dobře.

Druhá otázka: Dělení buňky. I to bylo správné.

Třetí otázka: Vývoj ledvin. Tady už bylo několik nepřesností.

Wolf si napsal: Dostatečně.

Zkouška z preparátu: V pořádku.

Profesor se na ni podíval a řekl suše: »Podej mi index.«

Váhavě a nejistě ho vytáhla z tašky a podala examinátorovi.

Wolf mlčky napsal známku, datum, podepsal se. Pak jí index vrátil: »Máš histologii za dvě.«

Zkouška u Frankenbergera

O benevolentnosti profesora histologie a embryologie MUDr. Zdeňka Frankenbergera při zkouškách se vyprávěly legendy. Některé pravdivé, některé snad i trochu nadsazené či upravené. Snad k nim patří i tato.

Jednou při zkoušce zvládl medik teoretickou část jakžtakž uspokojivě. Pak došlo na mikroskopické preparáty. Poznal, že se jedná o nějakou trubici, ale blíže ji definovat nedovedl. Tak zkusil štěstí: »Močovod.«

Frankenberger smutně zavrtěl hlavou.

»Tak tedy jícen,« zkoušel své štěstí student dále.

Opět zavrtění hlavou.

»Tak hrtan.«

Opět smutný pohled pana profesora.

Tu posluchač poznal, že tohle asi i u tak laskavého examinátora stačit nebude, tak si tiše povzdechl: »A je to v prdeli.« A již vstával od mikroskopu.